

7. СУЧАСНІ МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

Маслій Н. Д.,

д.е.н., доцент

Дондич Л. В.,

здобувач вищої освіти магістерського рівня

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У процесі динамічного розвитку фінансової системи національними банками протягом останніх років все більше уваги приділяється питанням оцінки й управління банківськими ризиками з боку керівництва фінансових установ, їхніх акціонерів, аудиторів, клієнтів і контрагентів, і в першу чергу – Національного банку України (НБУ) як державного інституту, що сприяє дотриманню стабільності банківської системи України від впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Зарубіжні та вітчизняні науковці, а також окремі фінансові інститути виділяють різні ознаки, які використовуються при класифікації ризиків банківської діяльності. Зокрема, НБУ в Методичних вказівках з інспектування банків «Система оцінки ризиків» [1] виділяє дев'ять категорій ризику: кредитний, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий, валютний, операційно-технологічний, юридичний, стратегічний та ризик репутації.

Вихідним етапом розробки політики управління банківськими ризиками є карта ризиків, яка складається на всіх рівнях: окремих банківських продуктів; портфелів продуктів; видів діяльності та банку в цілому. Її формування дозволяє виявити зони бізнес-процесів банку, чутливі до певних видів ризику, дати їм зважену оцінку, визначити зони відповідальності структурних підрозділів та працівників, обґрунтувати методи та напрямки контролю ризиків і розподілити економічний капітал та управлінські ресурси таким чином, що це підвищить

ефективність ризик-менеджменту банку. НБУ оцінює ризики за шкалою від 0 до 10, де 0 – найнижчий рівень ризику, 10 – найвищий рівень ризику. Оцінка відображає очікуваний стан на наступні 6 місяців. Кредитний ризик відображає, наприклад, перспективи зміни рівня непрацюючих кредитів у портфелях банків та необхідність додаткового формування резервів під такі кредити; ризик достатності капіталу оцінює можливості банків забезпечувати достатній рівень капіталу; ризик ліквідності показує здатність банків повною мірою та вчасно виконувати свої зобов'язання перед вкладниками та кредиторами; юридичний ризик оцінює спроможність банків захищати власні інтереси за допомогою юридичних інструментів; валютний ризик вказує на те, наскільки тенденції валютного ринку можуть впливати на фінансовий результат банків; ризик прибутковості стосується спроможності банків генерувати чистий прибуток та інші.

Як показали дослідження кредитний ризик не змінився, оскільки відносно боргове навантаження на населення низьке, а більшість позик складають незабезпечені споживчі кредити з українськими високими ефективними ставками. Новому споживчому кредитуванню властива висока платіжна дисципліна. Кредитні ризики корпоративного сектору знижуються повільно, суттєво покращившись після кризи. На ринку досі бракує високоякісних позичальників. Ризик достатності капіталу не змінився, що обумовлено належною капіталізацією сектору: у більшості банків капіталу вистачить навіть у випадку кризи. Проте в деяких державних банках достатність капіталу є близькою до допустимого мінімуму, відтак зобов'язання виплачувати дивіденди до держбюджету створює для них додаткові ризики. Цьогорічне стрес-тестування банків дає змогу оновити оцінку рівня достатності капіталу в секторі. Ризик ліквідності не змінився, що пояснюється надходженням коштів фізичних осіб до банків високими темпами, але коротка строковість пасивів досі є чинником ризику для сектору. Вагомих стимулів для зміни строкової структури фондування зараз немає. Утім, оскільки банки дотримуються нового нормативу ліквідності LCR (більшість – зі значним запасом), вони гарантовано матимуть змогу в повному обсязі виконати свої зобов'язання навіть у стресових умовах. Юридичний ризик зріс через низку резонансних судових рішень у справах

про перехід АТ КБ «Приватбанк» в державну власність, що створює додаткові ризики. Якщо рішення будуть підтверджені, високі ризики збережуться надовго, що загрожуватиме зниженням довіри населення та бізнесу до банків.. Оскільки валютний ризик пов'язаний із високим рівнем доларизації активів та пасивів банківського сектору, а ці показники змінюються повільно, то можна стверджувати, що валютний ризик не змінився. Відкриті валютні позиції банків наразі не створюють для них значних ризиків. Коливання обмінного курсу є помірними. НБУ не очікує турбулентності на валютному ринку, якщо співпраця з МВФ швидко відновиться. Ризик прибутковості знизився, оскільки на сьогодні прибутковість сектору перевершує попередні очікування НБУ, операційні прибутки стрімко зростають, а відрахування до резервів доволі низькі. Очікується, що висока прибутковість збережеться й у наступних кварталах та дещо покращилася операційна ефективність державних банків.

Слід зазначити, що всі види банківських ризиків взаємозалежні і впливають на діяльність банку. Так, незначна зміна одного із видів ризику істотно впливає на інші. Тому для визначення допустимого та реального ризиків банки мають створювати відповідні системи оцінювання ризику, які б формалізували процес вимірювання та розрахунків. Значна частина банків розглядає вимоги щодо ризиків як чисто формальні, які не впливають на процеси банку і не мають з ними реального зв'язку. Це позбавляє багато українських банків належних інструментів та інфраструктури, необхідних для кількісної оцінки ризиків, та призводить до того, що функція управління ризиками у таких банках залишається слабкою і їм бракує відповідного персоналу та знань.

Література:

1. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004 № 104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04> (дата звернення 25.05.2020).
2. Методичні рекомендації щодо організації корпоративного управління в банках України: Постанова Правління Національного банку України від

3.12.2018 № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr814500-18> (дата звернення 25.05.2020).